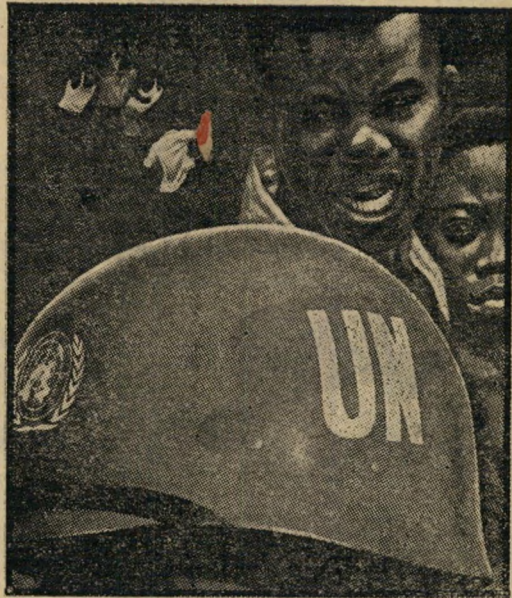

על חורבות העריצות מתנופף דגל החופש

איננו הנונה תש"ך

רגיבור של תש"ך לא היה אדם. לא היה לו שם וכתובת. הוא היה בכל מקום ובשום מקום לא היה. היו לו יופי וכיעור, רגעים של אצילות ואף רגעי שפלות. הוא הופיע במפתיע, פעם פה ופעם שם, והשאר אחריו עולם חדש.

גיבור השנה היה רוח החופש. במקום שהופיע, פרצו הבהות, קלחו סילוני דם. דמויות רבות היו לו — דמות סטודנט קוריאני וחיל תורכי, דמות פרטיזן קובאי ואיש מחתרת אלגירי. עורו היה לבן, צהוב, חום. אולם ברוב המקרים היה עורו שחור. מאז שקיעת ממלכת פרעה בימי קדם לא היתה עוד שנה כתש"ך, בה עמדה יבשת אפריקה במרכז המאורעות. מחוף הים התיכון, שם ערכו לוחמי שיחורר אלגיריים את אחת מהתקפותיהם הנוערות ביותר, ועד לחוף הכף, שם נפלו אפריקאים מרדניים במטר המקלעים של קלגסים לבנים — דבקה קדחת החופש ביבשת המדוכאה.

מלחמת חופש מאירות ככוכבי-שביט בספרי ההיסטוריה, אינן יפות לרוב בעיני החזנים בהן. האנושות של 1780 הסתלה בסלידה בהמון האכזרי שהסתער על הבאסטיליה. המרד ההונגרי של 1956 הצטיין במעשינועה מחרידים, ומלחמת החופש של קובה נסתיימה ביריות הסיטוניות של כיתות האש הנקמניות.

גם תמונת החופש של תש"ך לא היו כולן יפות ומר-היבותיעין. תריסר מדינות זכו לעצמאותן — לפחות להלכה — בטכסים שקטים ומנומסים, בנוכחות דיפלומטים חבושי-צילינדרים שהיכו לתוך המצלמה. אולם רוח החופש התבטאה גם בתמונות אחרות — בערימות של גזיות, בהמון משולב-הב שוחר-טרף, בפנים המעוותות של מנהיגים קנאיים.

קוראי עתונים בראצות שקטות ושאננות, שראו תצלומים אלה ליד שולחן ארוחת הבוקר, עיקמו את האף למראה התמונות. הם סלדו מן המנהיגים ההיסטריים, שהמטירו לעבר המיקרופונים את גידופיהם הצרודים. הם בזו להמון נים העירומים-למחצה, שהשתוללו ברחובות ערים רחוקות. אחרי ארוחה בריאה בבית מסודר, לפני לכתם לעבודה מסור-דרת, לא יכלו לתאר לעצמם את להט-היציציים שמקורו ב-רעב של דורות, בשאיפת-הדרור של העבר המתקן את כבליו. למרבית הצער, השתייכו רבים בישראל למחנה זה של בעלי העליונות השאננה. נבצר מהם לראות מאחורי הגדי לויים התולפים את גדולת המאורעות. הם לא יכלו לחוש את התרוממות-הלב של הצופים בדראמה אנושית גדולה, יפה וגאצלת.

על כן הפסידו את החייה העיקרית של תש"ך. הם לא היו שותפים להתלהבות הגדולות של השנה: התלהבותם של שוברי העריצות בקוריאה, של מחסלי השחיתות בתורי-כיה, של פורקי עול הניצול בקובה, של המורדים נגד הדיכוי בשארפחיל, של חוגגי העצמאות בקפריסין, במאלי-באמרון, בטוגו, בחוף השנהב, בדאומי, בצ'אד, בחלטה, בניג'ר, בגאבון, במאדאגאסקאר, באפריקה הירשהית. והעיקר — הם לא היו שותפים לאפיס הגדול ביותר של תש"ך שהטביע את חותמו על השנה: האפיס של קונגו.

★ ★ ★

לא היה זה קצר שכלי, כי אם קצר רגשי. מבחינה הגיונית, הבינו רוב הישראלים, ואפילו העומדים בראשם, את חשיבות המאורעות ביבשת השחורה. המוס' דות האזרחיים אף הטיקו מסקנות הגיניות, חיזקו את הרושע הישראלי באפריקה, הומינו אפריקאים לישראל. מה היה חסר? דבר החשיב עד אין ערוך מן ההגיון הקר, דבר שבלעדיו אין ההגיון הקר יכול לשאת פרי בסערת המאורעות. היתה חסרה ההונוות הרגשית, האינסטינקטיבית, הספונטאנית, עם לוחמיה פש באשר הם.

קיים בעולם אינטרנציונל של בעל-רציון טוב, אינטר-נציונל שאינו מאורגן, שאין לו שם ומרכז. הוא מרכב מבני מאה לאומים, צרפתים והודים, בריטים ארגנטינים, יפאנים וישראלים. אין הם מכירים איש את רעהו — אך כאשר הם נפגשים, הם מרגישים מיד כי שייכים הם יחד. לפני תריסר שנים תמך מחנה זה במאבק השחרור של ישראל — כי זכר את אושחין ואת ברגן-בלזן. תמיכה זו יצרה את דעת-הקהל העולמית שליוהה את חיללי צה"ל אל נצחונם — ועזרה להם להשיגו.

בשנת תש"ך היה מחנה זה מגויס לצידו של פידל קאסטרו. הוא נערך להגנה על קורבנות שארפחיל ותמך במאבק לוחמיה שיחורר באלגיריה. עוד לפני שהתרומם

ניצלו במשך דורות עלידי הכובשים הצפוניים. הם יוצאים לזרעם החדשה בעירום כמעט ובחוסר-כל. חלק קטן מהם, כמו גיניאה, זכה לעצמאות של ממש, מסוגל לחלום את מלחמתו בראש זקוף. אחרים, כמו צ'אד וקטאנגה, זכו לעצמאות פורמאלית, אך מוסיפים להיות משועבדים לאדרי-נים זרים, המסתתרים מאחורי צמרות של סוכנים מקומיים, שטיפחו בשקידה לפני הענקת העצמאות. אחרים, כמו העם האלגירי, עוד לוחמים אף על סממני העצמאות החיצוניים.

אלה עמיה-חיסר. הם מתיצבים מול עמיהיש — ארצות הברית וברית-המועצות, אירופה המערבית והמזרחית. הם מכירים בניגודים העמוקים בין המערב והמזרח והם מיכ-נים לנצל אותם ככל יכולתם. אך הם יודעים כי ההבדל בין תושב מוסקבה ותושב האשינגטון אפסי בהשוואה לתהום הרובצת בין שניהם לבין תושב ליאופולדהיל ולאגוס.

מבחינה גיאוגראפית שייכת ישראל לקצה הצפוני של העולם הדרומי — למרחב השמי, שהיא חלק בלתי-נפרד מדרוהיבשת של אפראסיה. אולם מבחינת התודעה של רוב תושביה היא שייכת לעולם הצפון — לאירופה, ממנה באו מייסדי המדינה.

★ ★ ★

ה מקור הסכיופוגיה — פיצול האישיות הישראלית. היא טבעית, לאור עברה של המדינה ומוצא מעצבי-דמיתה. אך היא מסוכנת, לאור העתיד.

כך קורה שהמדינה משתדלת בכנות לרכוש ידידים ב-אפריקה — ובאיתה עשה שופכת בשידורה ובעתוניה קיתונות של לעג על גיבורי אפריקה; ששגירדים ישראלים בגאנה ובצ'ילון מנסים להסביר את אהדת המדינה למדינות החדשות, בעוד נציגי ישראל באי-ם מצביע שיטתית נגד מאחזי הגוש האפראסי; שישראל שולחת משלחת רפואית לקונגו, וממשיכה להופיע כיודיה נאמנה של ממשלת בריסל. בסופו של דבר, תצטרך ישראל לשים קץ לפיצול הכר-תה, להכריע היכן מקומה במאבק העולמי לא תהיה זאת החלטה ממשלתית, אף לא הכרעתו של איש אחד. דרושה החלטה של עם שלם. החלטה מסוג זה — שינוי הדרגתי של התודעה הלאומית כולה — אינה יכולה להתגשם בשנה אחת. דרושות שנים כדי שתזוה איטית ותת-הכרתית כואת תיכל להתגשם.

יתכן כי בשנים הבאות יתברר כי אכן צעדה ישראל בשנת תש"ך את הצעד הראשון בדרך הרתגורל זו, וכי אדישותה כלפי מלחמת-החופש לא היתה אלא גילוי חיצוני. אך בתום תש"ך היה הדבר רחוק מלהיות בטוח. גיבור תש"ך — לוחם-החופש האפריקאי — לא היה איש-השנה של ישראל.

הערפל הראשון מעל למאורעות קונגו, ידע מחנה זה כי כאטריס לימומבה מייצג את כוחות האור, ואילו מואיו צ'מבה יווסף קאזאבובו — את כוחות החושך. היתה זאת תחושה אינסטינקטיבית, עוד לפני שהניתוח הקר אישר זאת. לא חסרו סניפים למחנה בלתי-נראה זה בתלאביב ובירי-שלים, בקיבוצים ובמושבות של ישראל. אולם הם היו במיעוט. הרב הגדול של ישראל, כולל ממשלתה ועתוניה, היה אחוז סכיופוגיה מורה. סכיופוגיה זו — מחלה של פיצול האישיות — היתה אחת התכונות הבולטות של ישראל בשנת תש"ך.

★ ★ ★

אחד מנאומיו הרבים שנשא דויד בן-גוריון בשנה זו, השמיע אמיתה חשובה: שהמאבק בין הארצות המתקדמות לבין הארצות הנחשלות חשוב יותר מן המאבק בין המערב לבין הגוש הקומוניסטי. שני המאבקים מצטלבים, משפיעים איש על רעהו. הגוש הקומוניסטי השתדל במשך השנה, בהצלחה ניכרת, להתקשר עם נושאי-הדגל של מלחמת העמים המנוצלים. אולם קשר זה הוא טכטיטי, יותר מאשר מהותי. החזית האמיתית של תש"ך שוב לא היתה בין מזרח למערב, אלא בין צפון לדרום.

בצד אחד של המיתרס עמדו עמי אסיה הדרומית, אפריקה ואמריקה הלאטינית. אלה העמים הקולוניאליים-מאתמול, ש-

